

Den Haag

ADVIEZEN – Adviescommissie omgevingskwaliteit en cultureel erfgoed Den Haag 1

Gemeente Den Haag, 21 februari 2024

Locatie:

Spui C01.09

Aanwezig:

Marc Reniers	Voorzitter
Franz Ziegler	Lid
Joris Molenaar	Lid
Philomene van der Vliet	Lid

Secretaris:

Sander van der Ven

A. HAMERSTUKKEN

De commissie is akkoord gegaan met de adviezen uit de ter plekke voorgelegde hamerstukkenlijst(en):

Hamerstukkenlijst voor vaststelling op 21 februari 2024

B. BESPREEKSTUKKEN

De commissie heeft over onderstaande plannen geadviseerd. De adviezen zijn ter plekke vastgesteld.

1 Bezuidenhoutseweg 73

20240221 B/202400603

Bouwen: het aanbrengen van dakbedekking en zonnepanelen op de daken van het kantoor Bezuidenhoutseweg 73.

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

Van drie van de vier bouwdelen haaks op de Prins Clauslaan en van vier van de zes verbindende bouwdelen wordt de dakbedekking vernieuwd. Op de nieuwe dakbedekking worden zonnepanelen (PVT-panelen) geplaatst.

De huidige dakbedekking is niet de oorspronkelijke. Onderzoek naar de dakbedekking heeft opgeleverd dat oorspronkelijk bitumineuze dakbedekking is toegepast voor alle dakvlakken, met uitzondering van de zgn. ministersvleugel aan de Bezuidenhoutseweg. Informatie over het type bitumineuze dakbedekking dat architect Friedhoff heeft voorgeschreven en/of dat is uitgevoerd ontbreekt. Omdat het gebouw een beschermd monument is, is een precieze keuze van de nieuwe dakbedekking belangrijk en niet te maken zonder deze informatie.

Ook het bepalen van een goede oplossing voor zonnepanelen – configuratie en vormgeving – is niet mogelijk zonder informatie over de oorspronkelijke dakbedekking. De commissie pleit voor een integrale aanpak, waarbij de zonnepanelen een vanzelfsprekend onderdeel van het gebouw worden, vergelijkbaar met de oorspronkelijke installatietechniek. Dat is met de nu voorgestelde configuratie, die de resultante is van enkel technische randvoorwaarden, niet het geval. Het toevoegen van zonnepanelen is ook een esthetische ontwerpogave.

De commissie ziet interessante kansen om het dak van het monument in te zetten om het gebouw energieopwekkend te maken. Naast een bovengenoemde integrale maar toch losse aanpak van dakbedekking en panelen, ziet zij ook mogelijkheden een innovatief energieopwekkend dak te ontwerpen. Een nieuw dak, waarin alle eisen en wensen samenkomen en zijn opgelost. Zo'n dak kan een aanjagend voorbeeldproject zijn.

2 Bezuidenhoutseweg 73

20240221 B/202400603

Monument: het aanbrengen van dakbedekking en zonnepanelen op de daken van het kantoor Bezuidenhoutseweg 73.

Niet akkoord

Van drie van de vier bouwdelen haaks op de Prins Clauslaan en van vier van de zes verbindende bouwdelen wordt de dakbedekking vernieuwd. Op de nieuwe dakbedekking worden zonnepanelen (PVT-panelen) geplaatst.

De huidige dakbedekking is niet de oorspronkelijke. Onderzoek naar de dakbedekking heeft opgeleverd dat oorspronkelijk bitumineuze dakbedekking is toegepast voor alle dakvlakken, met uitzondering van de zgn. ministersvleugel aan de Bezuidenhoutseweg. Informatie over het type bitumineuze dakbedekking dat architect Friedhoff heeft voorgeschreven en/of dat is uitgevoerd ontbreekt. Een precieze keuze van de nieuwe dakbedekking is belangrijk en niet te maken zonder deze informatie.

Ook het bepalen van een goede oplossing voor zonnepanelen – configuratie en vormgeving – is niet mogelijk zonder informatie over de oorspronkelijke dakbedekking. De commissie pleit voor een integrale aanpak, waarbij de zonnepanelen een vanzelfsprekend onderdeel van het gebouw worden, vergelijkbaar met de oorspronkelijke installatietechniek. De nu voorgestelde configuratie, die de resultante is van enkel technische randvoorwaarden, doet het monument geen recht. Het toevoegen van zonnepanelen mag de monumentale waarden niet schaden en is een ontwerpopgave.

De commissie ziet interessante kansen om het dak met behoud van de monumentale waarden in te zetten om het gebouw energieopwekkend te maken. Naast een bovengenoemde integrale maar toch losse aanpak van dakbedekking en panelen, ziet zij ook mogelijkheden een innovatief energieopwekkend dak te ontwerpen. Een nieuw dak, waarin alle eisen en wensen samenkomen en zijn opgelost. Zo'n dak kan een aanjagend voorbeeldproject zijn.

3 Gevers Deynootweg 201

20240221 B/202326904

Bouwen: het veranderen en brandveilig in gebruik nemen van het hotel Gevers Deynootweg 201.

Akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

De commissie spreekt haar waardering uit voor de manier waarop het ontwerp voortbouwt op de bijzondere architectuur van het hotel en deze architectuur versterkt. De nieuwe uitbouw richting zee is als het ware uit de oorspronkelijke structuur getrokken, wat ook geldt voor de aanpassing van de gevel van de verdieping. De vormgeving van de nieuwe geveldelen is eigentijds, maar echoot het reiken naar de zee, het strakke ritme en de robuuste detaillering van het oorspronkelijke gebouw.

De commissie geeft in overweging de stijlen van de bovenlichten boven de deuren van een opdekprofiel te voorzien, zoals alle andere stijlen. Het nu gedetailleerde glazen portaal rondom de deuren onderbreekt het doorgaande ritme.

De nieuwe entree als element tegen de oorspronkelijke betonnen wand maakt zowel de entree als de oorspronkelijke architectuur herkenbaarder. De wand loop achter de entreezone door, de kenmerkende gevelopeningen met afronden hoeken worden weer zichtbaar en de entree staat daar als element voor. Een dubbele verbetering.

4 Groen van Prinstererlaan 245

20240221 B/2023-00765

Bouwen: het bouwen van 13 grondgebonden koopwoningen en 55 huurappartementen met ondergrondse stallingsgarage en brug er plaatse van het tuincentrum aan de Groen van Prinstererlaan 245.

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

Het bestaande tuincentrum en de omringende wijk sluiten niet op elkaar aan, de wijk is duidelijk om het tuincentrum heen ontwikkeld. Nu de kavel van het tuincentrum voor wonen ontwikkeld wordt, is de voorgestelde combinatie van een gebouw aan de Groen van Prinstererlaan – naar ‘buiten’ gericht – en grondgebonden woningen die aansluiten bij en verwijzen naar de wijk een passende oplossing.

De commissie is enthousiast over de opzet en de architectuur. De opzet zet de bebouwing aan de Groen van Prinstererlaan door met de overwegende korrel van die laan, op enige groene afstand van het water, en maakt het pleintje in de Paganinistraat af. De grondgebonden woningen reageren op de bestaande woningen én maken met het appartementengebouw een nieuwe collectieve hof, waarop de slimme ondergrondse parkeeroplossing geen negatieve invloed heeft. De architectuur is eigen, maar maakt gebruik van elementen en materialen die de samenhang van de wijk bepalen. Bijvoorbeeld de individuele kappen en bijvoorbeeld de combinatie van metselwerk en hout.

De architectonische uitwerking is zorgvuldig en maakt een mooi geheel. De commissie geeft in overweging het nu dichte gevelvlak boven de entree van het appartementengebouw, die het beeld de hof in bepaalt, te openen. En zij is benieuwd naar de bemonstering van materialen en kleuren.

Een belangrijk aandachtspunt is nog de landschappelijke inpassing en de technische uitwerking van de gebouwde onderdelen daarvan. Verschillende onderdelen van de inrichting van de buitenruimte zijn kwetsbaar. Bijvoorbeeld de groene ruimte aan de Groen van Prinstererlaan en de achtertuinen van de grondgebonden woningen. Deze onderdelen zijn bepalend voor de kwaliteit en vragen een ontworpen, duurzame oplossing.

De commissie pleit voor het opnemen van de mogelijkheid om in de toekomst de nu doodlopende hof te openen.

5 Jan Willem Frisolaan 3

20240221 B/202400606

Bouwen/Cultuurhistorie: het veranderen van het bestaande pand, het tijdelijk plaatsen van een entreepaviljoen, een traforuimte, een fietsenstalling in het dijklichaam en hekwerken, het tijdelijk aanpassen van de trap en de hellingbaan alsmede het tijdelijk herinrichten van het terrein voor een periode van 10 jaar.

Akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota en beoordeeld in het kader van de dubbelbestemming 'Waarde-Cultuurhistorie'.

De commissie adviseert positief over de aanpassing van het bestaande gebouw en de (tijdelijke) toevoeging van een voorzone waarin verschillende functies worden gecombineerd.

Waar de aanpassing van het bestaande gebouw zich bijna onzichtbaar in het gevelbeeld voegen, zijn de toevoegingen rondom het gebouw zichtbaar en aanwezig. Van de toevoegingen zijn het entreepaviljoen en de hekwerken de meest opvallende. Deels wordt de aanwezigheid verzacht door een landschappelijk inpassing of een zekere transparantie, maar het ontwerp wordt vooral vanzelfsprekend door de zorgvuldige aansluiting op (de inrichting van) de omgeving. Dezelfde vormgevingsprincipes en de dezelfde materialen maken de noodzakelijke maatregelen in deze omgeving samenhangend en die samenhang zorgt voor rust.

6 Juliana van Stolberglaan 1

20240221 B/202329014

Bouwen: het oprichten van een kantoorgebouw met een 2-laagse ondergrondse parkeergarage en winkel, theater, horeca, kinderfietsenwerkplaats en ondersteunende functies op de begane grond naast de A12, bij de kruising met de Juliana van Stolberglaan en het aanleggen van in- en uitrit aan de Prinses Beatrixlaan (hoofdkantoor ANWB).

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota en aan het Beeldkwaliteitsdocument KC-locatie.

De commissie ziet een gebouw met een sterke hoofdvorm en een sterk gevelconcept, die passen binnen de voorwaarden en de uitwerkingsruimte van het beeldkwaliteitsdocument. Onderdelen van de architectonische uitwerking verzwakken hoofdvorm en gevelconcept en/of voldoen niet aan het beeldkwaliteitsdocument.

De open/dicht verhouding van het gebouw is krachtig, met een robuust grid en open hoeken die het gebouw een zekere horizontaliteit, transparantie en lichtheid geven. Die open hoeken dragen ook belangrijk bij aan de samenhang met de toekomstige nieuwbouw op de andere helft van de kavel.

Het gevelgrid wordt op drie plaatsen onderbroken, door het naar binnen vouwen van de gevel. Het grid wordt daar binnengevel en plafond. Deze uitsnedes uit het hoofdvolume wordt met vliesgevels gesloten. Op de hoek Juliana van Stolberglaan/Utrechtsebaan en

aan het toekomstige pocketpark vormen ze de entreepartij, de toegang tot de passage door het gebouw. Op de hoek bovenin het gebouw aan de Utrechtsebaan is de uitsnede een verbijzondering, een gesloten buitenruimte.

De laatste uitsnede is anders dan de twee entrees. Doordat het gebouw zich hier niet opent naar het stedelijke interieur en doordat boven de uitsnede het dak is doorgetrokken. Deze uitsnede gaat in tegen het architectonisch concept, verstoort het sterke hoofdvolume en maakt dat het gebouw afwijkt van de kloeke gebouwen in de omgeving.

Voor de beide entree is het consequent doorzetten van het gevelconcept in het interieur essentieel. Daarbij gaat het om het doorlopen van de vormgeving – het gevelgrid over wanden en plafonds, het doorlopen van de vloer, het doorlopen van het groenontwerp – maar ook om de verbinding van de twee entree via de passage. Belangrijk zijn de hoogte van de passage en de functies aan de straat.

Van een onderscheid tussen exterieur en interieur kan bij de passage geen sprake zijn. De passages is een onderdeel van de gevel die in en onder het gebouw wordt doorgetrokken.

Van de functies aan de passage is het theater specifiek benoemd als 'openbare ruimte'. Onderdeel van het stedelijk interieur en zichtbaar aan de Utrechtsebaan.

De commissie mist een uitgewerkte natuurlijke aankleding en inkleding. Een eis in het beeldkwaliteitsdocument en belangrijk voor het gebouw en de omgeving. Het groene dak is laagwaardig en een beplantingsplan voor het maaiveld – rondom het gebouw en in de entreezones naar de passage – ontbreekt. De duurzame en natuurinclusieve ambities die het beeldkwaliteitsdocument vraagt, wordt nog niet gerealiseerd.

Hetzelfde geldt voor de materialisering van het gebouw. De duurzame ambities die het beeldkwaliteitsdocument noemt, moeten ook hier nog (aan)getoond worden.

De commissie begrijpt dat (de inrichting van) het pocketpark geen onderdeel van dit bouwplan is. Met dit park staat of valt een goede ruimtelijke kwaliteit van het geheel: goede routes, goede 'dwarsstraten', een goede oplossing van de hoogteverschillen in de omgeving, een goede inpassing van de entree van de parkeergarage. Een hoogwaardige uitwerking van het park – constructie en techniek ondergronds, grondpakketten en beplanting bovengronds – zijn voorwaardelijk.

7 Kerketuinenweg 29 en 35

20240221 B/202325801

Bouwen: het veranderen en vergroten van de bedrijfsruimte Kerketuinenweg 29 en 35 tot zelfbedieningsgroothandel, kantoor en winkel met sportfunctie, het aanpassen van 2 in- en uitritten en het kappen van 13 loofbomen.

Akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

De commissie adviseert positief over de aanpak van dit bedrijfspand. Uitbreiding, gevelwijzigingen en de landschappelijke inpassing zijn een overtuigend geheel. Belangrijk voor de samenhang zijn de gemetselde muurtjes die de buitenruimte ordenen, het trafohuisje (dat nu een betere positie heeft) inbedden en de plint van het gebouw

vormen. De entreepui is de verbijzondering, een logische markering van de ingang. Een grootschalig element waarbinnen verschillende achterliggende functies samenkomen, maar door het kader en de regelmatige puiverdeling duidelijk één element.

8 Koninginnegracht 87

20240221 B/2023-00417

Bouwen/Cultuurhistorie: het veranderen van de woning Koninginnegracht 87 door het plaatsen van zonnepanelen op het dak en het verwijderen van een Velux dakraam.

De beoordeling van dit plan is uitgesteld.

9 Koninginnegracht 87

20240221 B/2023-00417

Monument: het veranderen van de woning Koninginnegracht 87 door het plaatsen van zonnepanelen op het dak en het verwijderen van een Velux dakraam.

De beoordeling van dit plan is uitgesteld.

10 Minstrelstraat 50 t/m 82 en Rederijkerstraat 208 t/m 244

20240221 B/2023-00725

Bouwen: het veranderen van de woningen Minstrelstraat 50 t/m 82, Rederijkerstraat 208 t/m 244 door het plaatsen van zonnepanelen op het dak.

Akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

De commissie adviseert positief over de zonnepanelen op het voordakvlak aan de Minstrelstraat en het achterdakvlak aan de Rederijkerstraat.

Het wooncomplex is een beschermd monument en iedere aanpassing of toevoeging moet de monumentale waarden behouden of versterken. De nu voorgestelde positionering van de panelen boven de dakkapellen, de geheel zwarte vormgeving op een donkergekleurd dak en het feit dat vrijwel alle woningen tegelijk op dezelfde manier van zonnepanelen worden voorzien (op het achterdakvlak doen enkele woningen niet mee) zorgen voor behoud. De panelen zullen zichtbaar zijn, maar doen mee in het kenmerkende ritme en de bijzonder rust van de woningen. Zij worden onderdeel van het collectief.

De commissie adviseert ook de woningen die (nog) niet meedoen van zonnepanelen te voorzien. Om het beeld nu eenduidig te houden en om te voorkomen dat er in de toekomst een zichtbaar onderscheid tussen de woningen ontstaat.

11 Minstrelstraat 50 t/m 82 en Rederijkerstraat 208 t/m 244

20240221 B/2023-00725

Monument: het veranderen van de woningen Minstrelstraat 50 t/m 82, Rederijkerstraat 208 t/m 244 door het plaatsen van zonnepanelen op het dak.

Akkoord

De commissie adviseert positief over de zonnepanelen op het voordakvlak aan de Minstrelstraat en het achterdakvlak aan de Rederijkerstraat.

Met de nu voorgestelde positionering van de panelen boven de dakkapellen, de geheel zwarte vormgeving op een donkergekleurd dak en het feit dat vrijwel alle woningen tegelijk op dezelfde manier van zonnepanelen worden voorzien (op het achterdakvlak doen enkele woningen niet mee) blijven de monumentale waarden behouden. De panelen zullen zichtbaar zijn, maar doen mee in het kenmerkende ritme en de bijzonder rust van de woningen. Zij worden onderdeel van het collectief.

De commissie adviseert ook de woningen die (nog) niet meedoen van zonnepanelen te voorzien. Om het beeld nu eenduidig te houden en om te voorkomen dat er in de toekomst een zichtbaar onderscheid tussen de woningen ontstaat.

12 Veenweg ongenummerd (kavel 1 tot en met 3)

20240221 B/202328660

Bouwen: het bouwen van 3 vrijstaande woningen Veenweg ongenummerd (voorheen Veenweg 112) (kavel 1 tot en met 3), het veranderen van de in- en uitrit en het plaatsen van een damwand.

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

Op 9 augustus 2023 heeft de commissie ingestemd met een beginselplan (dossiernummer 202214035) voor drie vrijstaande woningen op deze locatie. De toen geaccordeerde hoofdopzet van een klassiek hoofdhuis aan de Veenweg en twee eigentijdse huizen die als erfbebouwing te herkennen zijn, is doorgewerkt. De architectuur van de twee typen villa's is consequenter uitgewerkt. De twee woningen op het achterterrein – de schuurhuizen – zijn strakker en het hoofdhuis is rijker geworden. Dit maakt zowel de individuele panden als het ensemble, het erf sterker.

In de architectonische uitwerking van het hoofdhuis ziet de commissie nog enkele verbeterpunten. In het bijzonder gevelelementen en materialen die niet passen bij de Hollands classicistische architectuur van de villa. Zo is het middenmotief een gevel die verwijst naar de architectuur van de jaren '20 en '30. De gekeimde gemetselde hoeklisenen zijn Frans. En de Tuile-du-Nord dakpan dateert van na het Hollands classicisme. De dakkapellen op het voor- en achterdakvlak zijn te groot, zowel de dakkapellen op zichzelf als de schaal en vormgeving van de dakranden.

De commissie is verheugd dat een landschapsarchitect is aangehaakt. Deze locatie en de opzet van een erf of een klein landgoed vragen één ontwerp voor de buitenruimte, waarin kavelscheidingen (tussen de woningen en langs de (water)randen) en bijvoorbeeld parkeerplaatsen eenduidig zijn opgelost. Een groene oplossing en een oplossing die gebruik maakt van de bestaande bomen liggen daarbij voor de hand.

13 Vrouw Avenweg 640

20240221 B/2023-00782

Bouwen: het gewijzigd uitvoeren van de verleende vergunning met kenmerk 201804289/6954856 d.d. 06-11-2018 voor het veranderen en het oprichten van gebouwen op het campusterrein t.b.v. onderwijs, sportvoorzieningen en huisvesting kinderdagverblijf (British School) door het plaatsen van een "assembly hall" (aula).

De beoordeling van dit plan is uitgesteld.

14 Wagenaarweg 3 en Badhuisweg 175

20240221 B/202323459

Bouwen/Cultuurhistorie: het plaatsen van een erfafscheiding aan de voorzijde van de woning Wagenaarweg 3 en het kantoor Badhuisweg 175.

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota en beoordeeld in het kader van de dubbelbestemming 'Waarde-Cultuurhistorie'.

De commissie kan in beginsel instemmen met hekwerken met de voorgestelde hoogte. Zowel aan de straat als tussen de twee kavels is deze hoogte inpasbaar met behoud van het kenmerkende en waardevolle straatbeeld. De vormgeving van de hekwerken is echter onvoldoende gerelateerd aan die kenmerken en waarden.

Het hekwerk dat de stoep en de tuin van Badhuisweg 175 scheidt – en dat niet wijzigt – is een oorspronkelijk hek. Opvallend zijn de transparantie en de groene kleur. Het voor Wagenaarweg 3 voorgestelde hekwerk is zwaarder en donkerder, wat het hekwerk onnodig aanwezig maakt. Een hekwerk met de gewenste hoogte, maar fijner vormgegeven en in een groen kleur vergelijkbaar met Badhuisweg 175 kan een passende oplossing zijn.

Het doorzetten van hetzelfde hekwerk tussen de twee villa's, haaks op de weg en aansluitend op de villa Badhuisweg 175 is atypisch. Een 'straathek' en een afscheiding tussen twee kavels worden verschillend vormgegeven. Een haag, eventueel met een verborgen hek daarin, tussen de villa's is een geëigende oplossing.

15 Zuidwal, Helena van Doeverenplantsoen en Glasblazerslaan

20240221 B/202329678

Bouwen/Cultuurhistorie (beginselaanvraag): het veranderen van het woongebouw Zuidwal, Helena van Doeverenplantsoen en Glasblazerslaan ten behoeve van verduurzaming, groot onderhoudswerkzaamheden, het renoveren van de gevel door het vervangen van het voegwerk, het herstellen van de kozijnen, het uitbreiden door het optoppen van de kopblokken en het afsluiten van open portieken en galerijen.

Niet akkoord

Het beginselplan is getoetst aan de Welstandsnota en beoordeeld in het kader van de dubbelbestemming 'Waarde-Cultuurhistorie'.

De commissie is blij te zien dat de opdrachtgever en de architect de structuur en de architectuur van dit bijzondere complex omarmen. Het complex op de hoek van de

historische binnenstad heeft een interessante structuur, maakt en verbindt twee stedelijke ruimten, heeft een verscheidenheid aan woningtypologieën en opvallende entreezones. In die

Optoppen van de twee hoekgebouwen door het uitvullen van de bestaande vijfde bouwlaag tot aan de randen is een vanzelfsprekende oplossing. Door de erkers niet door te zetten, ontstaat een geleding die de hoogte begeleidt en de bijdraagt aan een goede inpassing van de twee gebouwen in de omgeving.

De commissie begrijpt de wens de open portieken af te sluiten en ziet een zorgvuldig, architectuureigen voorstel per portiek. Maar het belangrijkste kenmerk van de bestaande architectuur – de genereuze entreezone tussen stoep en voordeur, die verwijst naar verschillende Haagse portiektypen – verdwijnt. De entree is geen zone meer, maar een harde grens. De oplossing kan in meer ruimte liggen, het uitbreiden van de entreezone. Of in een zeker onderscheid in de architectuur. Een nieuwe laag niet om te contrasteren, maar om het entreegebaar herkenbaar te houden is denkbaar.

Marc Reniers

Voorzitter Adviescommissie omgevingskwaliteit en cultureel erfgoed Den Haag